

РЕЦЕНЗИЯ

за научните приноси и преподавателската дейност на доц. д-р
Владимир Любенов Жобов, участник в конкурса за **професор**
по 2.1. Филология (български език – фонетика и диалектология),
обявен в ДВ, бр. 21 от 18.03. 2016 г.

Рецензент: **акад. проф.д.ф.н.Михаил Виденов**

1. *Данни за конкурса.* Конкурсът е обявен за нуждите на Катедрата по български език (Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“), в която и понастоящем кандидатът *Владимир Любенов Жобов* (по-нататък: ВЛЖ) е доцент и преподава същите научни дисциплини, по които сега кандидатства. Това обстоятелство е благоприятно за Катедрата.

В конкурса участва само един кандидат – ВЛЖ, което значително улеснява избраното Научно жури.

Дисциплините *фонетика (фонология)* и *диалектология* са основни и традиционни за специалността Българска филология. От обособяването ѝ през 1950 г. досега те се водят от едно лице, като в миналото дълги години това беше проф. д-р Стойко Стойков, учен със световно име.

Прегледах всички предоставени ми от лицето документи и декларирам за тяхната коректност.

2. *Кратки биографични данни за кандидата.* Владимир Любенов Жобов е роден на 24.01.1958 г. в Харманли (сега е на 58 години). Завършил е гимназия във Видин и висше образование, специалност Българска филология, в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1984 г. Бил е редовен аспирант (докторант) в Института за български език при БАН (1985-1988 г.) и е защитил дисертация за получаване на научната степен *доктор по филология* през 1989 г. на тема *Акустично-фонетичен анализ на особени гласни и съгласни в българските диалекти*. През 1988-1992 г. е редовен асистент в Катедрата по български език на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, през 1992-1995 г. е старши асистент, през 1995-2001 – главен асистент, а от 2001 г. до днес е доцент в същата катедра. Хабилизационният му труд е в областта на фонетиката на съвременния български книжовен език.

През периода 2007-2015 г. ВЛЖ е зам.-декан на Факултета по славянски филологии и отговаря за учебната част на бакалавърската степен.

3. *Преподавателска работа.* ВЛЖ е водил упражнения по: 1) фонетика и фонология, 2) българска диалектология, 3) обща и експериментална фонетика, 4) увод в общото езикознание, 5) съвременен български език, 6) лингвистични особености при усвояване на чужд език.

В магистърските програми също е имал преподавания по: 1) обща и експериментална фонетика, 2) компютърна обработка на речеви сигнали, 3) българската фонетична система в небългарска езикова среда, 4) фонетично разнообразие на българските диалекти, 5) българска фонетика и лексикология (за неспециалисти).

Чел е лекции в чужбина: Бъркли, Калифорния, Колъмбъс, Охайо, Блумингтън, Индиана (САЩ), Хамбург (Германия).

Преподавателската работа на ВЛЖ е безупречна.

Бил е научен ръководител на един защитил докторант. Ръководил е десетки дипломни работи. Бил е рецензент на докторски дисертации, на процедури за избор на доценти и професори.

4. *Научни трудове (наукометрия).* ВЛЖ е автор на 80 научни работи: 4 монографии (един електронен ресурс), съавтор е на Идеографския диалектен речник; на 26 учебника и учебни помагала; на 25 статии и научни съобщения (една част в съавторство); на 10 научни рецензии. Автор е на множество научно-популярни статии.

5. *Научни трудове, с които участва в конкурса.* В обявения конкурс ВЛЖ участва с 9 публикации, написани след 2001 г., т.е. след избора му за доцент. Става дума за: 2 монографии (едната на електронен ресурс) в съавторство с американската колежка проф. Ронел Александър; 7 студии и статии. Монографиите са на английски език. Три от статиите също са на английски език (2 са в съавторство с проф. Р. Александър). Кандидатът е допринесъл много за популяризирането на българското езикознание извън България чрез публикациите си на английски език.

Ще подчертая, че в трудовете в съавторство ВЛЖ изрично подчертава кои части и глави са написани от него.

6. *Научни приноси в предложените трудове.* Тук научните приноси ще бъдат разгледани по отделно в представените трудове по реда, приет от самия кандидат.

1. *Bulgarian Dialectology as Living Tradition.* Това е сайт от 179 текста, събрани и записани от 68 български населени места. Следвана е класификацията на проф. Стойко Стойков и е положено старание да отразяват основните диалектни типове. Освен текст съдържат и звукови файлове. В създадения корпус могат да се търсят по различни критерии особености, които се илюстрират със списък от диалектни словоформи. Те от своя страна могат да се видят в съответните текстове на местата, на които се срещат: интересуващите се веднага могат да видят номера на реда в дадения файл, а в звуковия файл – точното време. Това е изключително оперативно решение, чрез което могат да се проследят лексикални явления и граматически категории. Този способ на

представяне на живата традиция вече е използван за някои славянски езици, като най-популярни са полските приноси.

Кандидатът определя своето участие в предложения уебсайт така: избор на текстовете; дигитализация на записите и създаване на звукови файлове; транскрипция на текстовете; установяване на системата от лингвистични признаци. Взел е участие в тагирането на словоформите с лексикални и граматически признаци. Транскрипцията е дадена според международния стандарт, но е направена и по традиционния за нас начин (на кирилица).

Българските диалектолози ще могат да видят разпространението на признаците, с които е работено на времето от проф. Ст. Стойков в книгата му *Българска диалектология*, но авторите добавят още признаци за наблюдение: компенсаторното удължаване на гласни при изпадане на съгласни; обеззвучаването на съгласните в определени фонетични позиции; контракцията на гласни; протетичното *и* пред начална група съгласни; антиципацията на мекостта и т.н. По този начин представата ни за българските диалекти става много по-подробна.

Трудът е модерно новаторско средство за представяне на диалектното разнообразие на българския език. Изпълнението му на английски език го прави достъпен за международната научна общност. Направеното улеснява в значителна степен българското университетско обучение.

2. *Bulgarian Dialects: Living Speech in Digital Age*. И този труд е съавторство с проф. Р. Александър. Публикуван е през 2016 г. Състои се от 4 части. Първата част: Introduction: Bulgarian dialectology, past, present and future и третата част Analytical study: Dialectal vocalism са написани от Вл. Жобов. Останалите две части са от проф. Р. Александър. В края на книгата азбучно са подредени трудовете на българските диалектолози, от които са почерпани данните. Тук ще се спра по-подробно на главата за българския диалектен вокализъм, написана от нашия кандидат. Това са две изследвания.

Първото изследване третира неударения вокализъм. Кандидатът установява, че има различни степени на контраст между ударени и неударени вокали, т.е. има различни степени на редуция: изчислен е т.нар. индекс на вариране по двойки. Изчисленията са направени за 32 населени места, т.е. обхванати са 4-те основни диалектни групи редуционни типове. Това се прави за първи път в българската диалектология. ВЛЖ установява, че фонетичното изравняване на неударените алофони на гласните **а** и **ъ** не води до фонологично сливане на двете фонеме както в книжовния език, така и в диалектите с пълна редуция, т.е. пак има противопоставяне. Би следвало обаче да се обърне внимание на факта, че необразованите хора от тези области, които нямат предвид печатния облик на думите, много често грешат при писане и предават думите, смесвайки двете букви.

Втората част на главата е посветена на ударения вокализъм. За първи път стесняването на гласната **е** в тетевенския говор и на гласната **о** в родопските говори, както и изтеглянето назад на произношението на гласната **а** в еркечкия говор и съкращаването на **ы** в павликянския говор, са обяснени теоретично и убедително чрез принципа на максималното аудитивно раздалечаване. ВЛЖ за първи път в нашата диалектология прилага формантни таблици за 14 диалекта. Отделено е особено място на веларното **ъ** в мизийските говори, забелязано още на времето от Л. Милетич и отразено в студията му *Das Ostbulgarische*.

Качеството на гласните се оценява с нов метод, наречен от автора *перцептивен тест*.

С тази част ВЛЖ се представя като отлично подготвен фонолог и вещ фонетичен специалист. Направен е теоретичен извод, който допълва представите ни за диалектния вокализъм на българския език: в система от 5 или 6 гласни единствената допълнителна гласна фонема, която не предизвиква разместване в системата, е отвореното незакръглено **е**. Допълнителните гласни в централната или в задната част на вокалното пространство обикновено предизвикват промени в изговора на най-близките гласни.

3. Със студията *Southern Bulgarian Dialects Spoken by Pomaks* се отговаря на актуалния въпрос дали вероизповеданието е езиков фактор, т.е. дали българомохамеданите говорят небългарски диалект. Отговорът на ВЛЖ е категорично отрицателен. Различията им с говорите в християнските и смесените селища са следствие от географската дистанция, а не от вероизповеданието. Авторът стига до този извод с научна аргументация: база за сравнение е езиковата ситуация на ловчанските помаци, които са сравними със съседите си, а не с речта на помашката общност. ВЛЖ изнася лично събран теренен материал от с. Бабяк (Разложко), Златоград, Чеч и Тихомир (Крумовградско).

Ще подчертая още едно силно качество на студията: написана е на английски език и това дава възможност да се прочете от чуждестранните читатели, които са под въздействието на политически внушения.

4. Статията *Uvulars in the Erkech Dialects* показва автора като изключително прецизен познавач на фонетичните явления. Чрез сравнения със сирийския арабски език той показва, че преградните веларни съгласни в еркечкия говор имат алофони с увуларно учленение. За да се доловят тези явления, трябва школувано ухо.

5. Като се базира на установената от Херман Грасман закономерност, че в старогръцки и в санскрит не може да има аспиrowани съгласни в две последователни срички, ВЛЖ допуска, че подобно правило блокира появата на меки съгласни в две последователни срички в родопските говори. Според него

това е причината за депалатализацията в говорите от този регион (вж. статията *Законът на Грасман и родопската фонетика*).

6. В статията *Един случай на минимален фонетичен контраст в българските диалекти* се изнася диалектен материал от с. Голо Бърдо (Албания). С тънко чувство за наблюдение се показва, че между широкото **o** и обикновеното **o** в говора има фонологична опозиция, въпреки фонетичната близост на двете гласни. За такъв извод се изисква солидна фонологична и диалектоложка подготовка.

Кандидатът има и други приноси, в които показва висока наблюдателност върху особеностите на диалектната и книжовната реч (срв. *Бележки върху изразяването на притежание в белоградчишкия говор*, както и *New Conclusion on the Conclusive* и др.).

7. *Лични впечатления*. С ВЛЖ съм работил в Катедрата по български език (ФСлФ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“). Имал съм възможност да придобия множество лични впечатления от контактите ни и разговорите ни. Убеждавал съм се, че е задълбочен и ерудиран учен с отлична библиографска осведоменост и умение зад фактите да вижда явления, а от явленията да извежда закономерности. Силните му страни са 1) познаването до подробности на българските диалекти и особено на тяхната фонетика, и 2) познаването на световните фонетични и фонологични постижения. Той е постоянно интересуващ се от езиковедските новости учен. Не робува на количеството на научните публикации. Силата му е в интересните наблюдения. Открил явлението, той дълго обмисля механизмите на закономерностите му и едва тогава пристъпва към създаване на научната публикация. ВЛЖ не е роб на непременното писане.

ВЛЖ е фонетик и диалектолог от новото поколение в българската лингвистика, което съпоставя наблюденията си със световните методологически постижения. Като голям плюс трябва да отбележим стремежа му да пише на английски, с което българското езикознание става разпознаваемо в европейски и световен мащаб. Научните му приноси показват, че е плодотворно сътрудничеството му с американската българистка проф. Р. Александър. В Катедрата по български език ВЛЖ има висок авторитет на учен и на администратор.

8. *Препоръки*. Изпод перото на ВЛЖ бих искал да видя публикации с наблюдения върху общото съвременно развитие на българските диалекти. От по-млади автори напоследък се чува мнение, че диалектите се активизират и възраждат, излизат на мода и не показват признаци на отмиране. За мене тези твърдения са странни или по-точно: плод са на представяне на желаното за действително. Да обърнем внимание, че изчезват дори селата. Идеята се лансира без да се привеждат факти. Може би ВЛЖ има по-добри наблюдения по въпроса.

Имам една колегиална забележка към доц. д-р Вл. Жобов: при доказаните негови безспорни възможности за мене е нелогично да се явява за научната длъжност **професор** без защитена дисертация за доктор на филологическите науки, макар че законът му разрешава това.

9. *Заключение.* Въз основа на показаното високо ниво в научните публикации и безупречната преподавателска работа на доц. д-р **Владимир Любенов Жобов** предлагам на Научното жури единодушно да го избере за **професор по филология (български език – фонетика и диалектология)**.

София, 12 юни 2016 г.

Рецензент:
(Акад. проф. д.ф.н. Михаил Виденов)